

Список використаних джерел:

1. Добровольська О.В. Контролінг як засіб створення довгострокових конкурентних переваг на підприємстві / О.В. Добровольська. // Ефективна економіка. – 2010. – № 1. [Електронне наукове фахове видання] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_1_10.
2. Подольчак Н.Ю. Проблеми оцінювання та регулювання соціально-економічної ефективності систем менеджменту машинобудівних підприємств: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 340 с.
3. Криворучко Л.Б. Організаційно-економічні основи контролінгу управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства: дис. ... канд. екон. наук.: спец. 08.00.04. – економіка та управління підприємством / Л.Б. Криворучко. – Сумський державний університет, 2014. – 162 с.
4. Аксентюк М.М. Формування адаптивної системи контролінгу в менеджменті аграрних підприємств: дис. ... канд. екон. наук.: спец. 08.00.04. – Національний аграрний університет, 2008.
5. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій: навчальний посібник / Ю. Яковлев. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с.
6. Бутко М.П. Організація системи контролінгу на підприємствах України / М.П. Бутко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія економічні науки. – Вип.6. Частина 2. – 2014. С. 116–118.
7. Самойленко А.А. Особливості застосування КРІ в системі мотивації персоналу на підприємстві [Електронний ресурс] / А.А. Самойленко // Ефективна економіка. – 2014 № 5. – Режим доступу: <http://economy.nayka.com.ua/?op=&z=3030>.
8. Панов М.М. Оценка деятельности и система управления компанией на основе КРІ. – М.: Инфа-М, 2013. – 255 с.
9. Вишнякова М. Как внедрить в компании систему КРІ / М. Вишнякова // Люди и лидерство. Управление персоналом. – 2012. – № 2 (74). – С. 22–28.

УДК 330.34.01

Нижеголенко К.С.,
кандидат економічних наук,
в. о. доцента кафедри
міжнародних економічних відносин та економічної теорії
начальник навчального відділу,
Міжнародний університет бізнесу і права

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ХЕРСОНСЬКОГО РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ ДПДГ «АСКАНІЙСЬКЕ»

Нижеголенко К.С. Аналіз сучасного екологічно-економічного стану аграрного підприємства Херсонського регіону на прикладі ДПДГ «Асканійське». У статті проаналізовано сучасний економічний стан аграрного підприємства Херсонського сільського регіону. Проведено оцінку факторів зовнішнього впливу на підприємство. Визначено особливості аграрних підприємств.

Ключові слова: аграрне підприємство, економічні показники, сільський регіон, зовнішнє середовище.

Нижеголенко К.С. Анализ современного эколого-экономического состояния аграрного предприятия Херсонского региона на примере ДПДГ «Асканийское». В статье проанализировано современное экономическое состояние аграрного предприятия Херсонского сельского региона. Проведена оценка факторов внешнего воздействия на предприятие. Определены особенности аграрных предприятий.

Ключевые слова: аграрное предприятие, экономические показатели, сельский регион, внешняя среда.

Nizhegolenko K.S. Analysis of the current ecological and economic state of the agrarian enterprise of the Kherson region on the example of DPKD “Askaniiske”. The paper analyzes the current economic situation of the agrarian enterprise of Kherson rural area. It performs the estimation of factors of external influence on the enterprise. The study determines the features of agrarian enterprises.

Key words: agrarian enterprise, economic indicators, rural region, external environment.

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки Херсонської області – це комплекс, який забезпечує продовольчу безпеку населення області (сільського регіону), формує понад 22% валового регіонального продукту, тісно пов'язаний з природними умовами,

технічними можливостями і висококваліфікованими людськими ресурсами. В кожному регіоні працюють по декілька підприємств, які володіють землею та займаються інтенсивним веденням землеробства, відмовляючись від малопробиткових та соціально спря-

мованих напрямів діяльності. Це призводить до зменшення кількості робочих місць, міграції сільського населення у великі міста, далеко та близьке зарубіжжя. Але на прикладі економічно стабільного підприємства Каховського району, а саме ПОСП АФ «Мир», ми покажемо, що з кожним роком стан соціальної інфраструктури стає кращим, економіка села стає стабільною. Наше завдання полягає в тому, щоб збалансувати економічний, соціальний та екологічний розвиток сільського регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження розвитку аграрного сектору здійснюється на науковому та державному рівнях. Зокрема, в працях М. Зубця, П. Саблука [1], Б. Пасхавера, О. Шубравської, Л. Молдован [2], М. Хвесика [3], Й. Шумпетера розглянуто проблеми та перспективи сталого розвитку сучасного економічного стану агропромислового сектору. Незважаючи на значний науковий доробок, питання соціально-економічного розвитку підприємства залишаються недостатньо вивченими, що робить актуальним подальше вивчення цієї проблематики. Водночас існує необхідність постійного спостереження за станом та тенденціями розвитку з метою виявлення та вирішення проблем галузі.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз сучасного економічного стану аграрного підприємства для подальшого збалансування економічного, соціального та екологічного розвитку Херсонського сільського регіону.

Вклад основного матеріалу. Державне підприємство дослідного господарства (ДПДГ) «Асканійське» НААНУ розташоване в південно-східній частині Каховського району Херсонської області, засноване в 1991 році на базі радгоспу «Асканійський». Адміністративний центр (с. Тавричанка) розташований в Південному регіоні України на відстані 40 км від районного центру м. Каховка, відстань до обласного центру (м. Херсон) становить 140 км.

Виробнича діяльність господарства спрямована на вирощування зернових культур (озимого і ярового ячменю, жита, проса, гороху, кукурудзи тощо), масляних (соняшнику, ріпаку), кормових та технічних (люцерна, конюшина, фацелія), овочів (огірки, капуста, цибуля, морква, помідори тощо). Господарство є племінним в молочному і м'ясному скотарстві.

В господарстві функціонує племінний завод з розведення асканійської тонкорунної породи овець. В цехах з переробки вирощеної в господарстві продукції виготовляються мука, макаронні вироби, крупа, хліб тощо. На рис. 1 зображена карта господарства, побудована вченими, на якій ми показуємо буферну зону підприємства. Керівництво підприємства запроваджує деякі напрями екологізації господарської діяльності, такі як мінімізація доз мінеральних добрив, збереження ротації культур для збільшення гумусу у ґрунтах. Ринок збуту сільськогосподарської продукції досить широкий. Вигідне географічне розташування та непогане транспортне сполучення дають змогу швидко забирати і відвозити продукцію без великих втрат.

Головною метою виробничої діяльності ДПДГ «Асканійське» НААНУ є виробництво сільськогосподарської продукції в рослинництві та тваринництві, впровадження інноваційних технологій, оновлення матеріально-технічної бази, збільшення посівних площ

під ефективні та перспективні сорти зернових та олійних культур, збільшення поголів'я племінних тварин. Зрошення земель у господарстві здійснюється водою Каховського магістрального каналу.

Господарство ДПДГ «Асканійське» створене з метою організаційно-господарського забезпечення наукової діяльності науково-дослідних установ Національної академії аграрних наук України для проведення наукових досліджень, випробувань і доопрацювання наукових розробок, їх апробації, проведення виробничої перевірки і впровадження їх у виробництво та іншої господарської діяльності. Здійснює дослідну, господарську і комерційну діяльність з метою досягнення позитивних економічних результатів та одержання прибутку, що відображене в економічному паспорті підприємства.

Земельні ресурси підприємства складають 8 677,65 га, з яких сільськогосподарських угідь 8 367,25 га, ріллі – 8 198,75 га.

Землі, на яких вирощується екологічно-чиста продукція, становлять 2 422,5 га, землі знаходяться в межах буферної зони заповідника «Асканія-Нова».

Дослідно-експериментальна робота підприємства спрямована на виробничу перевірку та впровадження у виробництво інноваційних технологій вирощування сільськогосподарських культур; вирощування племінного молодняка ВРХ південного типу української чорно-рябої молочної породи, ВРХ таврійського типу південної м'ясної породи та молодняка овець таврійського типу асканійської тонкорунної породи, виробництво та реалізацію насіння сільськогосподарських культур.

У табл. 1 наведені основні економіко-соціальні показники аграрного підприємства.

Основна дохідна частина фінансового плану підприємства складає чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) власного виробництва. Цінова політика підприємства в III кварталі 2015 року залежала від кон'юнктури товарного ринку сільськогосподарського підприємства. На цінову політику господарства суттєвий вплив мали курси іноземних валют. Оскільки більшість сільськогосподарських культур реалізованих підприємством йшла на експорт, з підвищенням курсів валют закупівельні ціни на сільськогосподарські культури в гривневому еквіваленті зростали.

На підприємстві за III квартал 2015 року чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 36 200 тис. грн. зокрема при плані 15 848 тис. грн.:

- 1) в рослинництві – 29 796 тис. грн. при плані 9 680 тис. грн.;
- 2) в тваринництві – 5 911 тис. грн. при плані 4 868 тис. грн.;
- 3) в промисловості – 244 тис. грн. при плані 300 тис. грн.;
- 4) послуги – 249 тис. грн. при плані 1 000 тис. грн.

Чистий прибуток за III квартал 2015 року склав 5 531 тис. грн. при плані 2 240 тис. грн. Рівень рентабельності діяльності підприємства склав 20,2% (витратна частина). За III квартал 2015 року на підприємстві собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг) при плані 27 311 тис. грн. склала 11 993 тис. грн., зокрема:

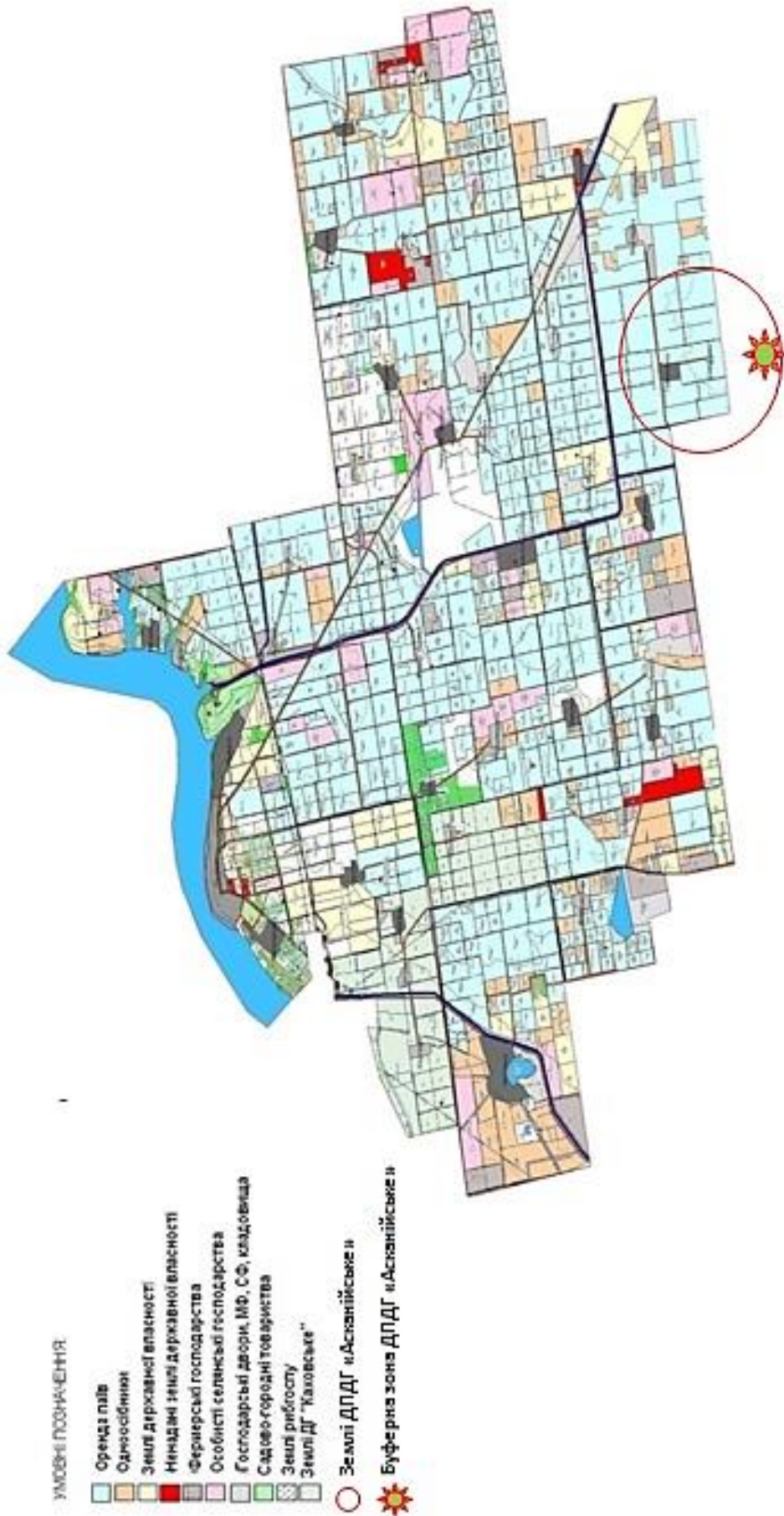

Рис. 1. Схема використання земель на території Каховського району

Основні економіко-соціальні показники ДПДГ «Асканійське»

№	Показники	Роки					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Землекористування, га							
1.	Загальна земельна площа	9 066	9 066	9 043	8 677,65	8 677,65	8 677,65
2.	Всього сільськогосподарських угідь	8 753	8 753	8 730	8 367,25	8 367,25	8 367,25
	з них:						
3.	рілля	8 551	8 551	8 528	8 198,75	8 198,75	8 198,75
4.	багаторічні насадження						
5.	сіножаті						
6.	пасовища	202	202	202	168,5	168,5	168,5
7.	Із загальної земельної площі зайнято під дослідними полями і дослідними багаторічними насадженнями						
	Всього використовується земель, з них:						
8.	зрошуваних	4 779	4 779	4 764	4 510	4 510	4 510
9.	осушених						
10.	Вартість землі за експертною оцінкою, тис. грн.	46 609	46 609	46 609	46 609	46 609	46 609
11.	зокрема, ріллі	46 429	46 429	46 609	46 609	46 609	46 609
Основні засоби та енергоресурси, тис. грн.							
1.	Вартість основних засобів:						
	первісна вартість	50 916	55 313	58 432	61 095	71 181	81 300
	залишкова вартість	21 103	20 086	19 040	17 957	24 435	30 520
	знос, %	58,6	63,7	67,4	70,6	65,7	62,5
2.	Вартість основних виробничих засобів						
	первісна вартість	50 916	55 313	58 432	61 095	71 181	81 300
	залишкова вартість	21 103	20 086	19 040	17 957	24 435	30 520
	знос, %	58,6	63,7	67,4	70,6	65,7	62,5
	Наявність машинно-тракторного парку у фізичних одиницях, шт.						
3.	Трактори	47	52	47	46	45	45
4.	Комбайни зернозбиральні	5	4	6	6	6	6
5.	Комбайни кормозбиральні	7	7	4	4	4	5
6.	Автомобілі вантажні	25	22	21	22	22	23
7.	Енергетична потужність, тис. к. с.	13 991	11 620,5	11 431,1	10 994,9	11 417,4	11 663
Трудові ресурси, праця							
1.	Середньорічна чисельність працівників, осіб	390	358	344	343	339	348
	з них:						
2.	зайняті в с.-г. виробництві	380	355	335	344	335	341
	Оплата праці						
3.	Річний фонд оплати праці, тис. грн.	9 716	10 728	11 216	12 391	13 405	14 019
4.	Середньомісячна заробітна плата одного працівника, грн.	2 076	2 497	2 717	3 010	3 295	3 357

1) витрати на сировину і основні матеріали склали 13 877 тис. грн.;

2) витрати на паливо – 3 972 тис. грн.;

3) витрати на електроенергію – 400 тис. грн.;

4) витрати на оплату праці – 4 200 тис. грн.;

5) відрахування на соціальні заходи – 1 562 тис. грн.;

6) амортизація основних засобів і нематеріальних активів – 1 800 тис. грн.

У 2015 році середньооблікова чисельність працівників господарства становила 332 осіб (група загальногосподарського призначення, служба бухгалтерського обліку, агрономічна, зоотехнічна, ветеринарна, інженерно-технічна, агро меліоративна, планово-економічна, культурно-побутова служби). Фонд оплати

праці склав 3 886 тис. гривень, середньомісячна заробітна плата на одного працівника – 3 902,00 гривень.

Для підвищення ефективності роботи підприємства було проведено оптимізацію виробництва та скорочення чисельності працівників. За рахунок цього зменшення відбулося зменшення фонду оплати праці, при цьому середньомісячна заробітна плата на одного працівника збільшилася. В III кварталі 2015 року на підприємстві усього отримано доходів 38 375 тис. грн., витрати склали 32 844 тис. грн., валовий прибуток – 8 889 тис. грн., фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування склав 5 531 тис. грн.

Основний дохід формувався за рахунок виручки від реалізації продукції рослинництва і становив

29 796 тис. грн., зокрема від реалізації зернових та зернобобових культур – 22 350 тис. грн., олійних культур – 7 089 тис. грн. Виручка від реалізації продукції тваринництва становила 5 911 тис. грн., зокрема худоби в живій вазі – 1 027 тис. грн., молока – 4 397 тис. грн. Основну частину витрат склали витрати на паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин тощо.

Динаміка цільового ринку незмінна, вихід на нові ринки незмінний, зміни асортименту не відбувається, зміни ринкової частки підприємства не відбувається, ціни на готову продукцію збільшилися, ціни на сировину, матеріали тощо збільшилися, рівень оплати праці підвищився, продуктивність праці збільшилася, рівень податкового навантаження збільшився.

Розподіл чистого прибутку. В звітному періоді чистий прибуток склав 5 531 тис. грн. Кошти від цього прибутку підприємства за різницею відрахувань до державного бюджету залишені нерозподіленими для подальшого покриття витрат, пов'язаних із фінансово-господарською діяльністю підприємства. У III кварталі 2015 року підприємством здійснено сплату:

- внесків до Пенсійного фонду України (1 538 тис. грн.);
- відрахування частини чистого прибутку (830 тис. грн.);
- єдиного податку (787 тис. грн.);
- податку на доходи фізичних осіб (531 тис. грн.)

Заборгованості перед державним бюджетом по податках і зборах відсутня. Для покращення умов праці підприємством регулярно здійснюється вжиття низки заходів на розвиток соціальної та культурної сфери села. В звітному періоді такі витрати становили 359 тис. грн.

Особливостями економічно стабільних аграрних підприємств в Херсонській області є запровадження екологічно-безпечних технологій вирощування с.-г. культур, внесення органічних добрив, мінімізація доз внесення мінеральних добрив, збереження ротації культур для збільшення гумусу в ґрунтах. Тільки два господарства в Херсонській області не зменшили вміст гумусу за останні 5 років, а саме ДПДГ «Асканійське» та Інститут рису НААН. Тут відзначається збільшення вмісту гумусу в ґрунтах, що зрошуються на 0,33%.

Висновки. Проаналізовано економічну діяльність та екологічну спрямованість діяльності аграрних підприємств Херсонського сільського регіону. На основі аналізу встановлено, що економічно ефективно підприємство Каховського району, а саме ДПДГ «Асканійське», є базою для запровадження стратегій їх збалансування на основі диверсифікації господарської діяльності. Особливості аграрних підприємств в Херсонській області такі: впровадження екологічно-безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур в зоні зрошення, мінімізація доз мінеральних добрив, збереження ротації культур для збільшення гумусу в ґрунтах.

Список використаних джерел:

1. Зубець М. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. Зубець ; [за ред. П. Саблука, В. Месель-Веселяка, М. Федорова]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1000 с.
2. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Б. Пасхавер, О. Шубравська, Л. Молдован]. – К. : НАН України; Ін-т екон. та прогнозув., 2009. – 432 с.
3. Хвесик М. Сільськогосподарський комплекс України: соціально-економічні пріоритети розвитку / М. Хвесик, А. Лисецький. – К. : РВПС України НАН України, 2009. – 216 с.
4. Ситніченко В. Сучасні системи менеджменту – основа сталого розвитку підприємства / В. Ситніченко, Г. Кисельова // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2004. – № 3. – С. 59–61.
5. Масленникова Н. Управление развитием организации / Н. Масленникова. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2002. – 304 с.